

ΝΥΧΤΑ ΣΤΗ ΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΜΗΛΙΑΣ

Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Δύσκολη νυχτιά απόψε, το ψυχανεμίζοντ' όλοι, στην γραμμή επαφής στη Μια Μηλιά. Κανένας δεν ξέρει πότε θα βαρέσει ο Τούρκος, π' άπλωσε την πεζούρα του, τεράστιο φίδι, μες τον πλατύ τον κάμπο. Και τα εκατό φοβερά θεριά, τ' άρματα του θανάτου, κάθε χάραμα μπαίνουν όλα μπρος και μουγκρίζουν δοκιμαστικά για να 'ναι έτοιμα την ώρα που θα πρέπει.

- Κι αν αντέξουν οι ρουκετιστές, πάει καλά, μονολογάει ο Τάσος· μ' αν δεν τα καταφέρουν; Αν δειλιάσουν απ' το αεροπορικό το σφυροκόπημα; Ποιός θα μας κλάψει δω κάτω, ξεμοναχιασμένους, με τα εκατό τούρκικα τανκς και τ' αερόπλانا από πάνω μας; Σάμπως κι έχουμε και μεις κανένα, για απ' το ένα είδος για απ' το άλλο;

- Κύριε ταγματάρχα είμαστ' έτοιμοι για όλα, τον διακόπτει απ' τις σκέψεις του ο Κυριάκος, φιλόλογος, έφεδρος απ' το Δάλι, που υπηρετούσε στη Μια Μηλιά. Δυσκολίες όμως έχουμε ακόμα με τη σίτηση.

- Πες σ' αυτούς τους μανδαρινούς των γραφείων να στέλλουν το κανονικό σιτηρέσιο στο τάγμα! Αίμα φτύνουμε μεις εδώ! Κι αν κατέθω να τους πεις, θα κατέθω με τ' αυτόματο!

Και γυρνώντας κατά τη μεριά της Χώρας, μούντζωσε τους γραφειοκράτες. Φούντωσε.

- Ου να μου χαθείτε, παλιοκηφηναραίοι, που ξέρετε να δίνετε τις «μάχες» φρεσκοσιδερωμένους κι ατσαλάκωτοι, γλυκοσαλιάζοντας με τις μικρές! Ψοφοκορτάκιες!

Κι ο Τάσος, που στην ψυχή του χώραγε η σκληρότητα του πολέμου, μα κι η τρυφεράδα ενός παιδιού, κάλεσε τον Κυριάκο στο πρόχειρο «προκεχωρημένο» αρχηγείο, ένα τριμμένο χιλιοτρηπτικό αντίσκηνο, για ένα καφέ.

Φτάσανε· μα πριν προλάβουν να μισοπιούνε τον καφέ, μπούκαρε φουριόζος ο Διοικητής των επιχειρήσεων, ο αντισυνταγματάρχης Φατσέας.

- Φώναξε, κυρ φιλόλογε, όλο το τάγμα! Πρέπει να τους μιλήσω!

Σε λίγο, πάνω από πεντακόσιοι στρατιώτες, έφεδροι και ταχτικοί τρουλλώνανε τ' αυτιά τους κι άκουγαν τον αντισυνταγματάρχη τους, π' ανεβασμένος σ' ένα κοτρώνη μιλαγε με πάθος.

- Μπορεί από στιγμή σε στιγμή να μας χτυπήσει ο Τούρκος! Σε μια τέτοια περίπτωση θέλω ν' αγωνιστείτε σα λιοντάρια. Δεν πρέπει να κάμετε ούτε ένα βήμα πίσω. Φωτιά στη φωτιά! Χτυπάτε τον επιδρομέα όπως μπορείτε! Θέλω απ' όλους σας, άμα φανεί αντίκρυ ο Τούρκος να τον βαρέσετε αλύπητα. Πολεμείστε μέχρι εσχάτων...

Κείνη τη στιγμή ο Κυριάκος ένοιωσε το χέρι του Κουννή - ενός τύπου λαϊκού από τα Λύμπια - να τον σκουντάει. Στάθηκε απορρομένος και τον κοίταζε. Μα ο Κουννής στριφογύριζε, σήκωνε το χέρι, σημάδι πως κάτι ήθελε να πει, ο Κυριάκος του το κατέβαζε να μην το δει ο αντισυνταγματάρχης, μα ο τελευταίος άρπαξε ετούτο το τριβέλισμα του Κουννή.

- Σε παρακαλώ, κυρ φιλόλογε, άφησ' το στρατιώτη να εκφραστεί! Τι θες παιδί μου;

- Κύριε συνταγματάρχη, αν αφήσουμε τον Τούρκο να φανεί ως εκεί που λες, και μετά τον χτυπήσουμε, χαθήκαμε.

- Κι από που να τον χτυπήσουμε μωρέ; Ξαναρωτά μισσοαστισμένος ο αντισυνταγματάρχης.

- Να, πιο πέρα από κει που λες. Σαν κοντέψουν ίσαμε κει που λες, ως τα «σκατά» (1) - συγχύζοντας τραγικά το καθαρευουσιάνικο μέχρι εσχάτων - είμαστ' όλοι μας χαμένοι. Μια πενηνταριά μέτρα είν' αυτά που λες. Πως θα μπρέσουμε ν' ανακόψουμε απ' εκεί τον Τούρκο; Απ' τις ελιές κι ακόμα πιο πέρα, απ' το φράχτη της Κεραμηλούς, λέω, να τον βαρέσουμε.

Πάγωσε το στράτευμα. Τρέμουν το θυμό του Φατσέα, που τον περιμένουν να χτυπήσει σαν το κεραυνό. Μα ο συνταγματάρχης χαμογέλασε. Κι ο στρατός ανακούφιστηκε.

- Απ' εκεί κι εγώ ήθελα να σας πω να τον βαρέσουμε, μα δε μ' αφήσατε να τελειώσω...

Παίρνει μετά το Φατσέα το λόγο ο Τάσος κι απευθύνεται στο στράτευμα:

- Άλλη πια, σύντροφοι, πατρίδα δε μας απόμεινε παρά τούτα τα ξερολίθαρα, κι οι φτέρες ούτε άλλο βήμα προς τα πίσω δεν μπορούμε πια να κάμουμε χωρίς να βρεθούμε ανέστιοι κι απάτριδες. Τα χώματα τούτα που μας ξέμειναν, ιίου κρύθουνε στα σπλάχνα τους των πατεράδων τις ιερές τις λήκυθες, οινοχόες κι

αμφορείς και τις αναθηματικές τερρακότες, τα ίδια τους τα μυρωμένα λείψανα απ' την αμφιλύκη των αιώνων, θα τα κρατήσουμε με τα δόντια και με τα νύχια μας ακόμα...

Διάλυση σε λίγο.

Ο Κακουλλής, προβάλλοντας απ' την απέναντι σκηνή, πλησίασε τον Κυριάκο, για να του ξεμολογηθεί τους φόβους του.

- Φοβάμαι πως αν μείνουμ' ακάλυπτοι στον κάμπο, θα μας λιανίσουν με τα τανκς και την αεροπορία.

- Το ξέρω Κακουλλή, μα αν αντέξουμε στην πρώτη επίθεση, μπορεί να κρατηθούμε. Που ξέρεις... Ας είναι, πάμε στη σκηνή μου να τα πούμε.

Κει που μπαίνουν στη σκηνή, τους ξέκρινε ο Τάσος. Τους φώναξε.

Κάθησαν λίγα λεπτά αμίλητοι.

Μίλησε πρώτος ο Τάσος.

- Αν όλα παν καλά στο κρίσιμο πρώτο δίωρο, δεν το φοβάμαι το πράμα. Φτάνει μονάχα να κρατηθούμε.

Πρέπει να κρατήσουμε το δίχως άλλο και σφίγγοντας μια χούφτα χώμα μες το τεράστιο νευρώδικο χέρι του συνεχίζει. Τούτος ο τόπος είναι δικός μας. Και πρέπει να σταθούμε να τον υπερασπίσουμε έστω και μόνοι. Αν δεν σταθούμε μεις, εσύ κι εσύ κι ο άλλος, ποιός θα σταθεί; Αυτοί που πριν λίγες μέρες ξεκίνησαν αδίσταχτα τα τανκς κι αδελφοματοκύλησαν τον τόπο; Και πάλι σφίγγοντας στην πλατιά του απαλάμη το χώμα - σαν κάτι πολύτιμο που παν να του το πάρουν - κάπως πιο ήρεμα τώρα, συνεχίζει.

Κι η Δημοκρατική πια Ελλάδα δε θα μας αφήσει έτσι τούτη τη φορά. Μάνα μας είναι, τι διάολο;

Κει που η κουβέντα ξεδιπλώνται σ' ανάλογο ρυθμό, ο Κυριάκος ψυχογραφεί τον Τάσο.

Αδίσταχτα δεν μπορεί, παρά να τον χαρακτηρίσει ένας ηρωικό τύπο. Κι απόψε ηρωικά θουλεύεται σαν και τη μέχρι τώρα προσφορά του ενάντια στην αποικιοκρατία...

«Μ' ένα ηρωισμό, όπως θάλεγα, που τον κάνει να ενεργεί εντονότερα απ' ό,τι του επιτρέπουν τα υλικά μέσα κι οι αριθμοί. Τούτο το πάθος ζωής κι η τελειότητα, που σημάδεψε όλα μ' όσα καταπιάστηκε, απ' τα πιο μεγάλα ως τα πιο μικρά και καθημερινά, σε θέλγει...» Νομίζεις πως ακούς να θγαίνει μες απ' τα στήθια του η ίδια φωνή, που ξεκινάει απ' το 21, το 40 και το 55. Η φωνή του Έλληνα αγωνιστή.

Η κουβέντα συνεχίζεται: μιλάει ο Τάσος.

- Πονάω να σκοτώσω κι ένα μυρμήγκι ακόμα. Μα πρέπει να σταθούμε. Όποιος φύγει, εγώ πρώτος θα του ρίξω...

Ο Κυριάκος συνεχίζει το ψυχογράφημα του.

«Ο ηρωϊσμός του πηγάζει από «επίγνωση καθήκοντος». Είν' η επιβολή του χρέους πάνω στο σώμα. Είν' η βούληση της θυσίας του απόμου. Η αυταναγκαστική σπονδή στο βωμό της χεμαζόμενης πατρίδας. Ο ίμερος της λευτεριάς για 'να χλωροπράσινο φύλλο, που κινδυνεύει στιγμή τη στιγμή να κατακαεί. Απ' την άλλη, κι ηρωϊκός, πληθωρικός, σωστός πολεμιστής, δεν έχει πάθος πολεμικό. Πορεύεται στον πόλεμο ψυχρά, λογικά, γιατί πιστεύει πως πρέπει να πορεύεται, γιατί έτσι πρέπει...».

Την ίδια στιγμή μια ριπή από τ' απέναντι φυλάκια σπάει τη γλυκιά, ανήσυχη ηρεμία της γραμμής επαφής. Κι ο αυθόρμητος πολεμιστής:

- Ου να χαθήτε παλιοκερατάδες! Ας είχαμε κι εμεις τα μέσα και τα λέγαμε... Μα τα πολεμοφόδια λιγοστά και πολύτιμα για την ώρα την ύστατη, που φαίνεται, πως δεν αργεί.

Και πάλι ο σκληροτράχηλος πολεμιστής σιγά-σιγά μερεύει και γαληνεύει σαν την άγια γυναίκα.

- Είμαι βέβαιος πως μια μέρα κι αυτοί οι οχτροί θα καταλάβουν το λάθος τους, τονίζει ο Κακουλλής. Θάρθει η μέρα κι ο τούρκικος λαός θα δει πεντακάθαρα ως τα που τον σπρώχνει η σωθινιστική πολιτική του ηγεσία.

- Τιποτ' άλλο, Κακουλλή, δε μας χωρίζει απ' το λαό τον τούρκικο που κι αυτός θύμα στη βάση του των εξτρεμιστικών κηρυγμάτων της μισαλλοδοξίας, του παντουρανισμού και του επεχτατισμού της Άγκυρας. Μα, σαν κατά πως κι ο ποιητής μηνά:

Χτυπώ να διώξω το κακό
μα κάκια δεν κρατάω...

- Και τι λες για τούτους δω, τους δικούς μας, τους επίορκους, ρωτάει ο Κακουλλής, π' ανοίξαν την Κερκόπορτα;

- Ό,τι και να πεις για τούτους, λιγοστό θα πέσει, παίρνει ξανά το λόγο ο Τάσος. Και γυρίζοντας στον Κυριάκο: Πάντως, μην πεις, δάσκαλε, πάλι για την κατάρτα του Έθνους και το σαράκι του διχασμού που το φέρνει στον τόπο μας κάθε φορά κάποια κακία μας μοίρα. Γιατί δεν τα πιστεύω όλ' αυτά τα δασκαλιστικά τερτίπια. Κείνο που ξέρω είναι πως αίμα αδελφικό χύνεται κει που ανάποδες περιστάσεις και διεθνείς σκοπιμότητες συναντάνε λαό ανώριμο. Κι εκεί που άφρονες και ταπεινοί βάζουν τα δικά τους συμφέροντα πάνω από τη δυστυχία

και το μόχθο του ανθρώπου, της φτώχειας και της στέρησης.

- Το κακό ξεκίνησε απ' αλλού, γύρευε να διακόψει ο Κυριάκος.

- Ναι, απ' αλλού, αλλά δε θα στερώνε αν δε βρίσκονταν κι εδώ ντόπιοι πρόθυμοι Εφιάλτες. Το ότι οι παράφρονες εκείνοι διαφέντεψαν την τύχη του Έθνους και το ξεπάτωσαν από αξίες κι ιδανικά, τούτο στάθηκε ο έσχατος εξευτελισμός μας. Αυτά, κυρ φιλόλογε, αν ζήσετε, αν ζήσουμε, να λέμε στα παιδιά μας.

Και συνεχίζει σε μια έξαρση υπερκόσμια ο Τάσος σα να μιλάει μες απ' την ψυχή του.

- Αν αυτά διδαχτούν, αν αυτά μάθουν τα παιδιά μας, ολάκερος ο λαός, τότες μόνο θα πορευτούμε σωστά στο δρόμο των πεπρωμένων της φυλής μας. Μας βρήκαν σε στιγμή αδυναμίας και μας πάτησαν. Και θα εξακολουθήσουν να μας πατάνε, αν δεν ανδρωθούμε, επί τέλους, αν δεν οργανώσουμε πανεθνική αντίσταση ενάντια στους κάθε λογής ξένους. Αλλά για να γίνει τούτο χρειάζεται να πιστέψουμε πως υπάρχει τρόπος να ξεφύγει μια μικρή χώρα από τις συμπληγάδες των μεγάλων, σαν διαθέτει τόλμη, περηφάνια και προπαντός εκλεγμένη κι άξια ηγεσία.

Τις υπόλοιπες ώρες της νύχτας ο Κυριάκος δεν μπορεί να κλείσει μάτι. Φέρνει στη σκέψη μια τον Κακουλλή και μια τον Τάσο.

«Ο Κακουλλής, άντρας σωστός, πραγματικός αγωνιστής της ζωής - αθλητής της αρετής - σκληροτράχηλος με λόγο τετράγωνο, πελεκητό, όπως τις πέτρες, που πάνω τους λάξευε την ανθρωπιά. Λίγο κλειστός, είν' αλήθεια, κι απόκοσμος, μα γλυκός, τρυφερός, φίλος ακριβός και πηγή χαράς για τους ολόγυρα του.

Γεννημένος στα Λύμπια από αγροτική, πολυφαιλιτική οικογένεια, όγδοος στη σειρά από εννιά παιδιά. Τέλειωσε το δημοτικό στο χωριό του, πήγε στο Λύκειο της Σκάλας. Άριστος μαθητής, μπήκε στην Παιδαγωγική Ακαδημία και στη συνέχεια δούλεψε δάσκαλος στα Λύμπια. Στο μεταξύ προετοιμαζόταν για να πετύχει στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, αφού πρωτ' αποχτούσε δίπλωμα Γυμνασίου, γιατί το δίπλωμα του Λυκείου δεν αναγνωριζόταν απ' τα Ελληνικά Πανεπιστήμια.

Θέλησε να σπουδάσει φιλόλογος. Κείνη τη χρονιά γνώρισε τον Κακουλλή. Ήταν τότες δευτεροετής της φιλοσοφικής, σα δέχτηκε μια μέρα στο σπίτι του στο Δάλι την επίσκεψη ενός νεαρού δασκάλου απ' τα Λύμπια. Ήταν ο Κακουλλής, που ενδιαφερόταν να μάθει πως ζει ένας φοιτητής στην Αθήνα.

- Κυρίως μ' απασχολεί το οικονομικό, είπε στον Κυριάκο, γιατί είμαι φτωχόπαιδο. Μπορεί να σπουδάσω με εξακόσιες λίρες - τις οικονομίες απ' τα δυο χρόνια - που δούλεψα δάσκαλος;

- Δύσκολο πολύ, μα ίσως όχι κι ακατόρθωτο.

Και πραγματικά το μπόρεσε και σπούδασε με σπαρτιάτικη αυταπάρνηση. Το θυμάται ακόμα συχνά να τριγυρνάει στα χωράφια του χωριού, στον «Ποταμό». Πότε να δουλεύει τη γη κι άλλοτε στο λατομείο των Λυμπιών, να λαξεύει τις πέτρες και σε στιγμές ευφορίας να παίζει το «πιδιάθλι».

Θυμάται το εγκάρδιο γέλιο του, την απλότητά, το χιούμορ, μα πιο πολύ το «πιδικιαθλούδι», που ποτέ του δεν τ' αποχωριζόταν.

Κείνη τη στιγμή ο Κακουλλής άρχισε να παίζει στο πιδικιάθλι ένα σκοπό του Λιπέρτη, μελοποιημένο από γνωστο συνθέτη:

Σγιαν είσαι Μαρικκού μεσοτζιαριτίσσα
τζίαι παν ν' ασπρίσουν τέλεια τα μαλλιά σου
αξίζεις ό,τι πεις, είσαι βασιλίσσα
στέκεις ακόμα τζί' είσαι στα καλά σου

Τζι οι παιδενες που την αζούλαν σπάζουσιν
τζί' εν σε χωνεύουν, μάνα μου, αλόπως,
βάλλεις τες κάτω τζ' ούλλες καππουδικιά-
ζουσιν
τζίαι φταίουν τους τα ρούχα τους τζι ο τόπος

.....
Η μελωδία - στο ρυθμό του καλαματιανού, στα εφτά τα όγδοα - από τούτους τους αξεπέραστους στίχους του μεγάλου θάρδου της κυπριακής δημοτικής ποίησης, κυλάει σαν το νερό του Κεφαλόθρυσου, κι αποδίδει όλο το ειδυλλιακό χρώμα της κυπριακής αγροτικής και βουκολικής ζωής, που μόνο στην κυπριακή ύπαιθρο συναπαντιέται κόμα.

Ο Κυριάκος μ' ένα flash back φέρνει κινηματογραφικά μπροστά του τις βασικότερες εικόνες της ζωής του Τάσου.

Μετά το δημοτικό, φοιτάει στο Γυμνάσιο της Αμμόχωστος. Βοηθάει το γεωργό πατέρα του τ' απογεύματα· τ' αρέσει η ιππασία και το κολύμπι κι έχει επίδοση ιδιαίτερη στ' αθλητικά. Στους πέμπτους παγκύπριους μαθητικούς αγώνες στα 53-54 πετυχαίνει πρώτη νίκη στον ακοντισμό και δεύτερη στη σφαιροβολία. Πάρνει το Κυριακίδειο βραβείο για το ήθος και την επίδοση του στα αθλητικά.

.....
.....

Η αγάπη του για την πατρίδα τον σπρώχνει στην απόφαση του να γίνει αξιωματικός. Το 54 παίρνει τ' απολυτήριο του Γυμνασίου και μ' όλες τις αντιρρήσεις του πατέρα του, πάει στην Αθήνα για να μπει στη Σχολή Ευελπίδων. Δεν προλαβαίνει τις εισιτήριες εξετάσεις και γυρνά στην Κύπρο. Δουλεύει γραμματικός, με το νου στραμμένο στη Σχολή. Περιμένει να γυρίσει ο χρόνος για να ξαναπάει στην Αθήνα. Οι αναποδιές της τύχης όμως το σημαδεύουν από τότες. Χτυπιέται από 'να αυτοκίνητο σαν ποδηλατούσε, βλέποντας τ' όνειρο του να ξεμακραίνει. Με την επιμονή φίλου αρχίζει εντατική θεραπεία πράγμα που πετυχαίνει.

Πρώτη Απρίλη του 55, η έκρηξη του κινήματος. Από τους πρώτους μπαίνει στην οργάνωση κι ο Τάσος. Είναι στις ομάδες κρούσης. Το Δεκέμβρη του 55 ύστερα από μια σύγκρουση που είχε με τους Άγγλους, βγαίνει καταζητούμενος. Αποχαιρετά με την καρδιά σφιγμένη τους δικούς του, παίρνει μαζί το διαβατήριο κι ένα σακκάκι, δίνει τις στερνές συμβουλές και τραβά μ' αποφασιστικότητα το δρόμο για τ' άγνωστο. Κρύβεται για λίγες μέρες σε συγγενικό του σπίτι στο Παραλίμνι. Κι απ' εκεί αναχωρεί στην Αθήνα.

Περνούν δύο με τρεις μήνες σαν ξαφνικά και παίρνουν στο σπίτι γράμμα και μια φωτογραφία του. Η έκφραση του προσώπου δείχνει πως περνάει ώρες δύσκολες. Έχει δραματικές οικονομικές αδυναμίες κι αγωνίζεται ν' αντιβγει στον αγώνα της ζωής, να δε λυγεί μπροστά στις δυσκολίες. Από μικρός άλλωστε διακρινόταν για την τόλμη και το θάρρος του. Στην Αθήνα παρακολουθεί φροντιστήρια για να δώσει εξετάσεις στη Σχολή το καλοκαίρι του 56. Τελικά τα καταφέρνει και πραγματοποιεί το μεγάλο όνειρο. Πετυχαίνει στις εξετάσεις και γίνεται «Εύελπης».

Στο μεταξύ ο αγώνας στην Κύπρο φουντώνει. Τα παλληκάρια πέφτουν στο πεδίο της τιμής το ένα μετά το άλλο. Ο αρχηγός της οργάνωσης, για ν' αναπληρώσει τα κενά, καλεί μερικούς Κύπριους Ευέλπιδες για να τους αναθέσει την αρχηγία σ' ορισμένους τομείς. Ανάμεσα σ' αυτούς που έρχονται μυστικά στην Κύπρο είναι κι ο Τάσος, που διορίζεται τομεάρχης στην περιοχή της Κυθρέας.

Τ' αδέρφια κι οι γονιοί για μήνες δε γνωρίζουν τίποτε από τούτη τη μυστική του κάθοδο. Τα νέα του π' αργούν να φτάσουν σπίτι, σκίζουν σαν νυστέρι, με την αγωνία και τον πόνο. Αναπάντεχα φτάνει ένα μικρό του σημείωμα, γραμμένο απ' το κρησφύγετο του Πενταδακτύλου. Κείνες οι κακοτράχαλες κορφές τ' αγέραστου βουνού θάχουν να πουν ασφαλώς

πολλά απ' τη ζωή και τα κατορθώματα του. Ο ανταρτοπόλεμος που κάνει γίνεται φόβος και τρόμος για τους Άγγλους. Βαριά και δύσκολη η ζωή στ' αντάρτικο, μα που την αντικρύζει κατάματα με το θάρρος το γνώριμο στην ελληνική ψυχή απ' τον καιρό των μονομάχων στους μαραθώνες και στις Σαλαμίνες ως τις Αλαμάνες και τα Κούγκια, κι ως τις ώρες του Καραολή, του Δημητρίου, του Μάτση και του Αυξεντίου.

Κι ενώ όλοι τον περιμένουν να γυρίσει απ' τη Σχολή, κατάπληκτοι το βλέπουν να τραβά σημαιοφόρος με τους άλλους αντάρτες της Αιμοχώστος, τη μέρα της επιστροφής απ' τα βουνά μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου.

Κείνο που τον δένει περισσότερο με τους συναγωνιστές και τους φίλους είν' η ταπεινοφροσύνη του. Κι όσες φορές φίλοι ή κι αδελφές του κόμα ρωτάνε να τους πει για τη ζωή στ' αντάρτικο, πάντοτε πιδέξια τ' αποφεύγει. Κι όταν οι δικοί του θελήσαν να μάθουν απ' τα απομνημονεύματα του Διγενή αυτά που ο Τάσος δεν τους έλεγε, καινούργια έκπληξη τους πρόσμενε. Τίποτε δεν ανέφερε γι αυτόν ο αρχηγός της οργάνωσης. Απόρεσε γι αυτό η αδελφή του και θέλησε να λύσει την απορία της ρωτώντας τον ίδιο. Μα η απάντηση του της έμεινε από τότες αξέχαστη: 'Όταν ο Διγενής ζήτησε λεπτομέρειες για τη δουλιά του στην Κυθρέα για να τις περιλάβει στο χρονικό του αγώνα, ο Τάσος τ' απάντησε.

- 'Ό,τι έφαμα, το καμα για την πατρίδα, Αρχηγέ!

Ξαναθυμάται το Μάρτη του 1959... Ανοίγουν οι φυλακές κι αδειάζουν τα κρατητήρια... Χάρες και πανηγύρια στο σπίτι υποδέχονται το Θωμά, τον αδελφό του Τάσου πολιτικό κρατούμενο. Σ' όλη την Κύπρο, στα χωριά και στις πόλεις, χαρές απεριγράπτες, δοξολογίες, ύμνοι και προσευχές. Οι γονείς δέχονται τα παιδιά, οι γυναίκες τ' αδέρφια και τους άντρες, τα παιδιά αγκαλιάζουν και φιλούν τους πατεράδες. Άλλοι σφίγγουν τις καρδιές για τους χαμένους γιους ή κρατάν στα χέρια και προσκυνάν ένα σβώλο χύμα τους.

Ο Μακάριος γυρίζει ξανά στην Κύπρο... Η λαοθάλασσα στο χώρο της Αρχιεπισκοπής και στους κύριους δρόμους της πρωτεύουσας... Η πόλη βυθισμένη στ' ασπρογάλαζα. Ο λαός ζητωκραυγάζει τον ηγέτη του... Ο Μακάριος βαθιά συγκινημένος διασχίζει τα τείχη... Υψώνει το χέρι και με ξεχωριστή μεγαλοπρέπεια χαιρετάει το λαό του. Η ατμόσφαιρα γιομίζει απ' τη δική του παρουσία κι ο αέρας αντιβουίζει

απ' τα συνθήματα. Μα-κά-ρι-ος! Λε-φτε-ριά! Δύσκολα ο ηγέτης φτάνει στον εξώστη για ν' απευθύνει απ' εκεί το χαιρετισμό της ελπίδας...

Ύστερα απ' τους πολιτικούς κρατούμενους και τον εξόριστο ηγέτη, ο λαός μ' αγωνία προσμένει να βγουν απ' τα κρησφύγετα οι αντάρτες.

Η αδελφή του Τάσου παρουσιάζεται στο Γυμνασιάρχη, ζητώντας την άδεια να κατεβεί στη Λευκωσία με τις άλλες συμμαθήτριες της για να υποδεχτούν τους αντάρτες. Μα ο Γυμνασιάρχης δεν μπορεί να δώσει άδεια σ' όλες τις μαθήτριες. Επιτρέπει μόνο σ' όσες έχουν συγγενείς αντάρτες. Κι η αδελφή του, που δεν ήξερε αν θα κατέβαιναν κι οι Ευέλπιδες τη μέρα εκείνη - η οργάνωση θέλει να κρατήσει μυστική την κάθοδο τους στον αγώνα - δηλώνει στο Γυμνασιάρχη πως πάει στη Λευκωσία για να δει τους ξαδέλφους της αντάρτες, ανυψώνοντας κρυφή μια προσευχή να στραφεί κι ο Τάσος με τους άλλους.

Χιλιάδες ο κόσμος που κατακλύζει μ' απεριγραπτή συγκίνηση τα παλληκάρια της ΕΟΚΑ.

Οι αντάρτες κατεβαίνουν και κατευθύνονται στην εκκλησιά της Φανερωμένης, για να ψαλεί δοξολογία. Ο λαός κρατάει τα παλληκάρια ψηλά στους ώμους. Κι ο καθένας αναζητάει τη ματιά του δικού του. Η αδελφή του ξεκρίνει τον Τάσο σαν το φιλούσε κάποιος απ' τους δικούς της κι η καρδιά της ηρεμεί.

Μετά την εκκλησία της Φανερωμένης οι αντάρτες κατευθύνονται στην Αρχιεπισκοπή για να πάρουν τις ευλογίες του Δεσπότη...

Μα ο κόσμος είν' αμέτρητος και μάταια οι δικοί του Τάσου αγωνίζονται να τον ξεκρίνουν μέσα στους άλλους αντάρτες.

Δάκρυα συγκίνησης σε λίγο και θερμαγκαλιάσματα. Στην επιστροφή περνάνε απ' το σπίτι του ήρωα Γρηγόρη Αυξεντίου, στη Λύση. Οι αντάρτες χαιρετίζουν το γέρο Πιερή Αυξεντίου. Τ' αυτοκίνητα στρέφονται πια προς την Αμμόχωστο. Ο λαός της Αμμόχωστος, μαζεμένος στην πλατάδα, κρατώντας σημαίες και συνθήματα... Οι αντάρτες κατεβαίνουν απ' τα αυτοκίνητα μέσα σ' ένα παραλήρημα από ζητωκραυγές, φωνές χαράς και ενθουσιασμού. Πορεύονται πεζοί μ' ένα ολάκερο λαό στην εκκλησιά τ' Άη Νικόλα. Μπροστά απ' όλους τους αντάρτες προχωράει σημαιοφόρος ο Τάσος. Κι ένα ψιθύρισμα ακούγεται να βγαίνει απ' τα χείλη των γνωστών και φίλων του.

- Μα πως θρέθηκε στ' αντάρτικο ο Τάσος, μιας κι αυτός σπουδάζει στη Σχολή Ευελπίδων;

Οι σημαίες κι οι υποδοχές επαναλαμβάνονται σε λίγο και στο Παραλίμνι, το χωριό του

Τάσου, π' όλος ο λαός υποδέχεται τα εφτά του παλληκάρια...

Τον Απρίλη του 59 γυρίζει πίσω στη Σχολή, ξαναστρώνεται στο διάβασμα, πετυχαίνει στις εξετάσεις κι ορκίζεται. Προσκαλά στην τελετή το γέρο πατέρα και σε λίγο, ο νέος ανθυπολοχαγός διορίζεται στο Παρανέστιο, χωριό της Μακεδονίας στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα...

Στα 1961 ο Μακάριος καλεί όσους αξιωματικούς υπηρέτησαν στον απελευθερωτικό αγώνα του 55 στην Κύπρο, να στελεχώσουν το νεοσύστατο κυπριακό στρατό. Κι ο Τάσος, μ' όλες τις αντιρρήσεις των διοικητών του δεν θέλουν ν' ακούσουν τέτοιο πράγμα και να τον αφήσουν να φύγει μα αναγκάζονται στερνά να δεχτούν την παραίτησή του, όταν επεμβαίνει προσωπικά ο τότε Υπουργός Άμυνας της Ελλάδας - τον Οχτώβρη του 61, μια Πέμπτη απόγευμα κατεβαίνει στο λιμάνι της Αμμόχωστος με τ' ατμόπλοιο «Ερμής».

Στις 12 του Μάη του 1963 παντρεύεται με μια απλή, εξαιρετική κοπέλλα, για να δεχτεί σε δυο τρεις μέρες σοβαρό πλήγμα απ' τη μοίρα, όταν ένα τηλεγράφημα τον πληροφορεί για την άθλια μετεγχειρητική κατάσταση του αδελφού του Θωμά, που με τα χτυπήματα, πούχε δεχθεί στον αγώνα του 55 στο κεφάλι χαροπαλαίει από τότες...

Στις 30 του Νιόβρη του 63, γιορτή τ' Αποστόλου Αντρέα, ένα χαριτωμένο κοριτσάκι γεννιέται, η Αντρούλλα, που συμπληρώνει την οικογενειακή ευτυχία του Τάσου. Μα ούτε σ' ένα μήνα, Δεκέμβρη του 63, ξεσπάει η Τούρκικη ανταρσία.

Οι δικοί του στην Αμμόχωστο φεύγουν πρόσφυγες απ' το σπίτι τους. Στις εχθροπραξίες που ξεσπούν στην πόλη πληγώνεται απ' τους Τούρκους ο πατέρας και τον κουβαλάνε στο νοσοκομείο. Όλη η μεγάλη περιουσία του πατέρα χάνεται στην Αμμόχωστο.

Στις μάχες της Ομορφίτας ο Τάσος δίνει πρώτος το παρόν του. Αναδειχνεται για άλλη μια φορά φύλακας άγγελος των ακροτελειούτων περιοχών μας κι ο ηρωισμός κι η αυτοθυσία του σφραγίζουν για άλλη μια φορά κείνη την κρίσιμη ιστορική καμπή της πατρίδας.

Μα μ' όλη την έντονη δραστηριότητα του κείνο που επιγραμματικά σημάδεψε την προσωπικότητα του Τάσου είναι η φράση π' ακούστηκε πολύ καιρό μετά τις μάχες να λέει:

- Ποτές μου δεν κακοποίησα αιχμάλωτο. Είμαι στρατιώτης, και όχι δολοφόνος.

Στις μάχες έτυχε να συλλάβει εκατοντάδες αιχμάλωτους, που στα χέρια του όμως δεν είχε σπάσει ούτε μύτη τους...

Γύρω στα 1965-66 η Κυβέρνηση το στέλλει κεφαλή μιας αποστολής σε έρημο στην Αίγυπτο για εκπαίδευση στους πυραύλους.

Κάθε φορά που δίνεται μια τριήμερη ή διήμερη κόμα άδεια, μπαίνει στ' αεροπλάνο για να δει τους δικούς του.

Αξιωματικοί και στρατιώτες, που συνεργάζονται μαζί του τον αγκαλιάζουν με καλωσύνη και αγάπη απέραντη...

Για χρόνια ειν' στρατοδίκης. Ακούει τα παράπονα των στρατιωτών του με κατανόηση. Για να μπορέσει να εχτελεί τα καθήκοντα του στρατοδίκη γράφεται στη Νομική Σχολή της Αθήνας, κι αφιερώνει αρκετό χρόνο για τη μελέτη. Στο μεταξύ παίρνει το βαθμό του Ταγματάρχη, χτίζοντας σε λίγο και το δικό του σπιτικό. Μα ούτε μια νύχτα δεν το χάρηκε, γιατί ξεσπούν τα γεγονότα του 74. Πραξικόπημα και Τούρκικη εισβολή! Οι χουντικοί προσπαθούν να τον συλλάβουν, όπως κάνουν μ' όλους τους άλλους δημοκρατικούς αξιωματικούς. Τα καταφέρνει να διαφύγει τη σύλληψη. Τρέχει στην Αρχιεπισκοπή κι ετοιμάζει σχέδιο αντίστασης της φρουράς. Αγωνίζεται να ξεκρίνει τρόπους και να σημαδέψει μέσα ν' αντιμετωπιστεί η κατάσταση. Τον προλαβαίνει η Τούρκικη εισβολή. Επιστρέφει στη μονάδα στη Κυθρέα. Αντιμετωπίζει τους αλεξίπτωτιστές που πέφτουν στη Μια Μηλιά. Οι στρατιώτες του προχωρούν μέχρι το Δίκωμο. Τραυματίζεται τότες άσχημα στο πόδι, μα δεν εγκαταλείπει τη θέση του. Στη λιγοήμερη ανακωχή προσπαθεί να οχυρώσει την περιοχή και να οργανώσει την αντίσταση. Οι Τούρκοι έχουν κιόλας φτάσει λίγα μέτρα εξ' απ' τη Μια Μηλιά κι ο Τάσος είναι σίγουρος πως θα επιχειρήσουν κι άλλη επίθεση, την πιο δυναμική απ' όλες. Ελέγχει το τάγμα, μια μεγάλη γραμμή, που ξεκινά απ' τη Μια Μηλιά και τραβά κορδέλα μέχρι τον Κουτσοθένητη, πάνω στον Πενταδάχτυλο.

- Αν δοκιμάσουν οι Τούρκοι μια νέα επιχειρήση, διαλογίζεται, θα κάμουν οπωσδήποτε απλό περιπάτο... Μα είναι ανάγκη με κάθε θυσία, να ανακόψουμε την πορεία τους.

Και πραγματικά η θέση των δικών μας είναι τραγικά δύσκολη. Από πληροφορίες που έχουν συγκεντρώσει οι μυστικές μας υπηρεσίες, οι Τούρκοι έχουν κουβαλήσει στις περιοχές απέναντι απ' τις θέσεις μας τεράστιες δυνάμεις: εκατό άρματα μάχης, τρεις μοίρες πυροβολικού, όλμους απ' όλους τους τύπους και μια μεραρχία πεζικού άριστα εξοπλισμένη, εχτός απ' τις δυνάμεις των Τουρκοκύπριων, που βρίσκονται στο Τζιάος και την Αμμόχωστο και που θα τους χτυπήσουν πίσωλάτα σ' εν-

δεχόμενη προέλαση καινούργια. Μοναδικές δυνάμεις που έχει στη διοίκηση του ο Τάσος είναι κάπου τρακόσιοι πεζικάριοι, που ανήκουν στο 305 Τάγμα Εθνοφρουράς, που αποτελείται από έφεδρους, πούχουν να πάρουνε στα χέρια όπλο εδώ και μπόλικο χρόνια τώρα. Σ' επιφυλακή έχει άλλους τόσους άντρες του 226 Τάγματος Πεζικού, που βρίσκονται στην περιοχή της Κυθρέας και του Παλαϊκωτρού και δυο λειψές μοίρες πυροβολικού, την 181η και την 195η στο Παλαϊκωτρο κοντά κι αυτές, καθώς και λίγους άντρες του Δωδέκατου Τακτικού Συγκροτήματος.

Η δεκάτη τέταρτη τ' Αυγούστου αχνοχαράζει και πριν ακόμα ο ήλιος, σαν πάντα, αχνοροδίσει στις κορφές του Πενταδακτύλου, σκάει στις τέσσερις το πρωί η πρώτη βόμβα στ' αρχηγείο του Τάσου, μια πρόχειρη μπαράκα. Μα ο Τάσος δε είναι κει. Βρίσκεται κουρασμένος και τραυματισμένος κάπου στα φυλάκια, άγρυπνος φρουρός της λευτεριάς και της τιμής της πατρίδας... Οι μηχανές των Τούρκικων αρμάτων βρουχιούνται και πάλι, όπως κάθε πρωινό. Μα τούτη τη φορά όχι για λόγους ετοιμότητας. Ξεχύνονται ακράτητα στον κάμπο και με συντονισμένη κάλυψη αεροπορική αρχίζουν να σφυροκοπάν τ' αδύναμα οχυρά μας. Κι ο Τάσος, ανήμερο θεριό με τ' άναμα της μάχης, ορθός κι ακάλυπτος, να δίνει διαταγές και να συντονίζει την αντίσταση.

- Στείλτε πυρομαχικά στο Δώδεκα. (Ήτανε το πιο προχωρημένο μας φυλάκιο).

- Δεξιότερα τα ΠΑΟ! (Όλα κι όλα δυο, φορτωμένα με λαντρόβερ). Κι οι λίγοι κι οι αδύναμοι κρατάνε παλληκάρια το χείμαρρο τον τουρκικό, τα τανκς, την πεζούρα. Μα όταν πια η γραμμή σπάει σε πολλά σημεία της, ο λιονταρόψυχος ταγματάρχης νοιάζεται πιο πολύ για τους στρατιώτες του, παρά για τη ζωή του. Όρθιος, κρατώντας ολομόναχος θαρύ μπράουνινγκ, ημίθεος - μέσα στους φοβερούς καπνούς, που τον ζώνουν απ' αλούθε - πότε κάνει βολή αντιαεροπορική και πότε καλύπτει τους στρατιώτες του. Στην αρχή παρακαλεί κι ύστερα έντονα διατάσσει να συμπτυχθούν για να σωθούν.

- Μα εσείς, κύριε Ταγματάρχα, τόλμησε να του φωνάξει ο Άγης Μελέ - εσείς δε θα φύγετε; ποιος θα σας καλύψει;

Κι ο Τάσος πιο έντονα:

- Φύγετε σεις! εγώ πρέπει να μείνω! είναι χρέος και μοίρα μου να μείνω!

Και τα παλληκάρια υποχωρώντας μες στην κόλαση της αεροπορίας και των τανκς, θλέπουν με το σύθαμπο απ' τους κOURνιαχτούς